

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

NOVEMBER 7 • 2010

**Haupt's medaljskrin till den kungliga gåvan år 1780
Falskmyntning vid Kungl. Myntet på 1740-talet
Upp och ner – pollettsystemet vid Katarinahissen
orsakade bekymmer för resenärerna**

Pris 30 kr

Den första boken om Svenska Akademiens minnespenningar

Boken, som har utarbetats på Svenska Akademiens uppdrag, behandlar samtliga minnespenningar som Akademien har utgivit sedan 1786.

Varje minnespenning avbildas i färg och i naturlig storlek och beskrivs från numismatisk, personhistorisk och kulturhistorisk synpunkt.

Särskild uppmärksamhet ägnas de latinska inskrifterna – deras tolkning och deras förlagor i den antika litteraturen.

Boken kan läsas både som en utförlig katalog över dessa medaljer och som en kulturhistorisk studie i ärans och minnets valuta.

Bo Svensén

Ärans och minnets valuta

Svenska Akademiens minnespenningar 1786–2009

544 sidor, inbunden

NORSTEDTS

LÄS MER PÅ WWW.NORSTEDTS.SE

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel. 08-667 55 98

Måndagar

kl. 10.00-12.00, 13.00-16.00

Fax 08-667 07 71

info@numismatik.se

Plusgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428

114 84 Stockholm

Tel. 08-5195 5300

Fax 08-411 22 14

mg1@myntkabinettet.se

Chefredaktör och ansvarig utgivare:

Monica Golabiewski Lannby

Prenumerationer:

Pris 200 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen

automatiskt

SNT trycks med bidrag från

Gunnar Ekströms stiftelse

samt Sven Svenssons stiftelse.

För insänt, ej beställt, material

ansvaras ej. SNT:s texter och bilder

lagras elektroniskt och publiceras

i pdf-format på SNF:s och KMK:s

hemsidor. Den som sänder material

till SNT anses medge elektronisk

lagring/publicering.

Tryck:

Växjö Offset

ISSN 0283-071X

Föreningens aktiviteter

HÖSTEN 2010

NOVEMBER

20 Myntets Dag

Plats Kungl. Myntkabinettet

10-15 Myntmässa med ett tiotal mynt-handlare. Se annonsen på sid. 165.

10-14 SNF och MYNTAUKTIONER i Sverige AB (MISAB) deltar med ett bord. MISAB presenterar material från den kommande auktionen och mottar gärna inlämningar till kommande auktioner. SNF säljer numismatisk litteratur.

11-13 Svenska Pollett föreningen deltar med ett bord, där man hjälper till att identifiera polletter samt ger tips om användbar pollettlitteratur.

13-14 Föredrag av Cecilia von Heijne: *Mynt och gränser under Magnus Eriksson*. Lokal: Hörsalen KMK.

19.00 Middag på Myntkrogen. I middagen ingår förrätt: klassisk *toast skagen*, huvudrätt: *grillad kalvfile* med tomat och zucchinigratäng samt kantarellsås, dessert: *pannacotta* med hallon, dryck: två glas vin samt kaffe. Bindande anmälan till middagen görs genom att sätta in 295 kr på SNF:s pg 150007-3 senast 17 november 2010. **Observera** att anmälan till middagen endast kan göras på detta sätt!

24 Föreningskväll med föredrag av Ingemar Svenson

Plats Banérgatan 17

18.00 *Moderna förfalskningar*. Ingemar Svenson berättar om moderna förfalskningar. Förfalskade objekt har alltid varit ett problem för samlare. Under senare år har en ny typ av förfalskningar börjat spridas på marknaden. Väljorda kopior som massproduceras i Kina. Många länders mynt är drabbade, däribland de svenska mynten. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

DECEMBER

15 Julfest

Plats Banérgatan 17

18.00 Föreningens traditionella julfest med glögg, lussekatter, julgodis och frågesport.

Myntets dag 20/11.

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan.

Kansli: Besöksstid: måndagar kl. 10-12, 13-16.

Stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna.

www.numismatik.se

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6. Buss 2, 43, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: måndag - söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: torsdagar kl. 13.00-16.00.

www.myntkabinettet.se

Tumba Bruksmuseum

Adress: Sven Palmes väg 2, Tumba. Pendeltåg; buss 725.

Utställningar: sept. - maj, lörd.-sönd., juni - aug. tisd.-sönd., kl. 11.00-16.00.

www.tumbabruksmuseum.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens och Kungl. Myntkabinettets hemsidor: www.numismatik.se respektive www.myntkabinettet.se.

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december. På hemsidorna kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

1/12 sida
47x50
mm:
250 kr

1/8 sida
72x50
mm:
350 kr

1/6 sida
47x105
mm:
400 kr

1/4 sida
72x105
mm:
600 kr

1/2 sida
151x105
mm:
1.200 kr

Helsida
151 x 214 mm:
2.000 kr

2:a och 3:e omslags-
sidan:
2.500 kr
4:e omslagssidan:
5.000 kr

Annonser på årsbasis får 20% rabatt.

Kontakta föreningens kansli,
e-post: annons@numismatik.se

Annonstopp senast den 1:a i månaden före utgivning.

Enskilda SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med högst tre rader att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.

Annonser som inte är förenliga med SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.

Innehåll SNT 7 • 2010

Sid.

Artiklar och notiser

Haupts medaljskrin till den kungliga gåvan år 1780	149
Värdepapper från Göteborg med sedelkänsla	151
Falskmyntning vid Kungl. Myntet på 1740-talet	152
Det svenska öret – ett minne blott	154
Wexiö gymnasii myntkabinett i september 2010	156
Musiken på bruket – Tumba Bruksmuseum [utställning]	157
Den norske postmästaren Ludvig Malthes mynt- och medaljsamling	158
Medaljsamlaren Signe Stevelius	159
Kort berättelse om ett mynts vandring	160
Dyrt finskt provmynt	161
Karlbergs distinktionstecken – på ett porträtt!	161
Upp och ner – pollettsystemet vid Katarinahissen orskade bekymmer för resenärerna	162
Sedelförfälskning 1899	164

Stående rubriker

Nytt om böcker	163
Aktuella auktioner	164
Aktuell myntmässa	165

Omslag

Medaljskrin utförd av möbelsnickaren och hovschatullmakaren Georg Haupt (1741-1784). Det tillverkades för att förvara den samling medaljer som Gustav III överlämnade som gåva till sin kusin, hertig Peter av Holstein-Gottorp. Denna samling representerade alla medaljer som dittills slagits under Adolf Fredriks och Gustav III:s regeringar. En av dessa är en medalj utförd av Daniel Fehrman till kronprins Gustavs myndighetsförklaring 1762. Skrinet och medaljerna fick hertigen vid sitt besök i Sverige år 1780. Läs mer i Bengt Hemmingssons artikel på sidorna 149-150.

Foto: Bukowskis (medaljskrinet), Gabriel Hildebrand (medaljen).

Haupts medaljskrin till den kungliga gåvan år 1780

Av Bengt Hemmingsson

PÅ SIN KLASSISKA AUKTION i november 2009 hade Bukowskis förmånen att få presentera ett nyupptäckt verk av ebenisten och hovschatullmakaren Georg Haupt (1741-1784, mästare i Stockholm 1770).

Då detta är av stort numismatiskt intresse förtjänar det att närmare presenteras för SNT:s läsare. Det rör sig nämligen om det skrin, som förfärdigades av den berömda möbelsnickaren för Gustav III:s storartade medaljgåva till sin kusin, hertig Peter av Holstein-Gottorp, under hans besök i Sverige år 1780.

Gåvan som sådan har varit känd och omtalad i den numismatiska litteraturen sedan länge.¹ Intill nu har det emellertid varit okänt i vilken ”inramning” den presenterats. En del fakta, framdragna ur arkiven, redovisas i auktionskatalogen.² Efter en ytterligare granskning av arkivmaterialet kan några kompletteringar göras.

Peter Fredrik Ludvig av Holstein-Gottorp, sedermera regerande hertig av Oldenburg (1823-1829), anlände till Stockholm den 20/2 1780.³ Han kom att stanna i drygt två veckor, men innan avresan blev hertigen förärad ett antal gåvor av sin kunglige kusin, bland annat en samling guldmedaljer till en kostnad av inte mindre än 1 535 dukater.⁴ De representerade alla de medaljer som dittills slagits under Adolf Fredriks och Gustav III:s regeringar.

Samlingen hopbragtes i all hast, hovkanslern Fredrik Sparre ersattes till exempel med 377 dukater för de medaljer ”hwilka til tidens winnande” han förvärvat ur enskilda ägares medaljkabinett. Den största delen kom emellertid i form av nypräglade medaljer från Myntet, där originalstamparna förvarades. Kammarkollegiet beordrades att utanordna 1 158

Myntkabinett av Georg Haupt, signerat och daterat 1780.

Sålt på Bukowskis klassiska auktion 554, 2009 (nr 800), för inte mindre än 1 500 000 kronor + provision. Foto: Bukowskis.

dukater, 8 riksdaler samt 19 skilling för präglingen av dessa.⁵

Presentationen av medaljerna krävde också en ståndsmässig inramning. Hovbokbindaren Christoffer Schneidler (1727-1781) erhöll 71 riksdaler i likvid för två räkningar – de torde ha avsett dels en inbunden beskrivning av medaljsamlingen, dels vackert inbundna exemplar av Berchs *Beskrifning öfwer swenska mynt samt Dahlbergs Svecia antiqua et hodierna*.⁶

Ebenisten Haupt erhöll uppdraget att förfärdiga ett passande schatull till samlingen. Detta genomförde han med sedvanlig bravur. För en kostnad av 49 riksdaler 16 skilling erhöll kungen ett magnifikt litet myntkabinett med sex lådor bakom en fällbar front, fanerat med björk, amarant, buxbom och färgat lövträ. I ovansidans fanér återfinns en inläggning i form av en medalj efter förlaga av Gustaf Ljungberger. Skrinet försågs därutöver med beslag av brännförgylld mässing. Som brukligt var, signerade mästaren sitt verk under en av lådorna: *fait Chez Georg Haupt*,

Ebeniste du Roy à Stockholm, l'an 1780.

Detta var inte det enda medaljskrin som Haupt förfärdigade till en kunglig gåva. Inför Gustav III:s resa till Rom 1783 präglades ett större antal guld- och silvermedaljer för att överlämnas såsom gåva till påven. Till förvaring av dessa gjorde Haupt tre skrin (alternativt ett tredelat sådant), som torde ha utförts med ovanlig omsorg. Carl Tersmeden omtalar nämligen i sina memoarer att han den 16/10 1783 fick ett brev, vari berättas att ”ett chatull arbetas, som bör i hela världen passera för ett mästestycke. Det inrättas till ett litet myntcabinett med svenska medailler och mynt, af hwilket H. M:t ärnar göra påfven present”.

Att det var Haupt som var upphovsmannen till detta ”mästestycke” framgår av ett brev från Rom, daterat 17/3 1784, vari statskontoret ges i uppdrag av kungen att betala hovschatullmakarens räkning för ”af honom förfärdigade lådor till guld och silfwer medailers förwarande”. Han gav dock instruktion om att försöka

pruta på det av Haupt begärda priset, som kungen fann ”nog drygt”.⁷

Skrinet med 1780 års medaljgåva kom att vila i de oldenburgska samlingarna intill det tyska sammanbrottet vid krigsslutet 1918. Då tvingades den regerande storhertigen av Oldenburg, Fredrik August, att abdikera.

Några år senare utbjöds bland annat Gustav III:s medaljgåva på en auktion hos firma Reichmann & Co i Halle.⁸ Då såldes inte mindre än 65 svenska guldmedaljer från Adolf Fredriks och Gustav III:s regeringar – det största antal som någonsin utbjudits vid ett och samma tillfälle. Som jämförelse kan nämnas, att när Nils Ludvig Rasmusson år 1937 beskrev den kungliga gåvans öden så var endast 11 av de 65 medaljerna representerade i guld i Kungl. Myntkabinettets samlingar.⁹

Något skrin såldes inte vid detta tillfälle. I Bukowskis katalog anges i stället att det ”har under senare tid återfunnits i Tyskland”. Medaljerna skingrades för vinden: två större poster hamnade dels hos storsamlaren Virgil Brand i Chicago, dels hos Hinrich Müller i Alinenhof vars samling såldes av firma Ludwig Grabow i Rostock år 1938.¹⁰

Av Brands medaljer lyckades Gunnar Ekström år 1950 förvärva fyra exemplar via firma Adolph Hess i Luzern.¹¹ En femte medalj (Lovisa Ulrika, Hild. 1), hade Ekström redan förvärvat via Vogels samling 1926. Dessa såldes i sin tur på Ahlströms auktion nr 35 år 1987 (nr 492-495, 497). Övriga medaljer ur den oldenburgska samlingen dyker då och då upp på auktioner och hos mynthand-

Medalj av Daniel Fehrman till kronprins Gustavs myndighetsförklaring 23/3 1762 (Hild. 34). Guldexemplar till 8 dukaters vikt präglat 1780 för den kungliga gåvan till Peter av Holstein-Gottorp; ex auktion Reichmann 1924 nr 31 och Stockholms Auktionsverk 1991 nr 9337. Privat ägo.

Foto: Gabriel Hildebrand

lare runt i världen. Tyvärr har de i de allra flesta fall ”tappat” sin proveniens under resans gång.

Lyckligtvis har intresset för samlingens öden ökat under senare år och ett antal medaljer som utbjudits på den svenska marknaden har identifierats såsom härstammande ur 1780 års kungliga gåva.¹² Utomlands har de fortsatt att byta ägare utan att den ursprungliga proveniensen uppmärksammas.

Det skulle därför vara en kulturhistoriskt berömvärd gärning om någon ville åta sig arbetet med att kartlägga den kungliga gåvans öden efter år 1924.¹³

Noter

¹ N. L. Rasmusson: En kunglig gåva (NNUM 1937:1 s. 145-148); Th. Högberg: Gustav III:s medaljgåva (i: *Gamla mynt och deras öden*, Göteborg 1956 s. 30-33).

² Bukowskis internationella höstauktion, nr 554, 2009, lot 800. Se även C. Barkman: Nyupptäckt kungligt Hauptkabinett (Bukowskis Revue, hösten 2009/årgång 29 s. 34-35).

³ Hertig Peters vistelse har skildrats av Gustaf Johan Ehrensvärd i hans *Dagboksanteckningar förda vid Gustaf III:s hof*, del 2 (utg. E. V. Montan, Stockholm 1878) s. 64-102.

⁴ Överlämnandet beskrivs av Ehrensvärd i hans dagboksanteckningar (s. 98). Det skedde den 6/3 1780 efter en middag på slottet. Bland övriga gåvor märktes en briljantring, som inköpts av den engelske ministern för inte mindre än 10 000 riksdaler.

⁵ Kammarkollegiet, kansliet. Inkomna kungliga brev; nr 67-68 daterade 10/3 1780. Elal, vol. 169 (Kammararkivet).

⁶ Ehrensvärds dagboksanteckningar s. 98.

⁷ Amiral Carl Tersmedens memoarer, del 5 (utg. N. Erdmann, Stockholm 1918) s. 220; Inrikescivilexpeditionen, registratur B1a, vol. 89 fol. 87 (Riksarkivet). Om medaljgåvan i fråga, se T. Lindgren: Gustav III:s medaljgåvor till påven Pius VI (i: *NMA* 1962) s. 166-246.

⁸ Auktions-Katalog XXVI, *Gold-Münzen und -Medaillen aus dem Besitze Seiner Königlichen Hoheit des Grossherzogs Friedrich August von Oldenburg*; A. Reichmann & Co. Halle (Saale) den 24/9 1924.

⁹ Högberg (1956 s. 32) missuppfattar Rasmussons kommentar och skriver att de 11 medaljerna härstammar ur den oldenburgska samlingen, vilket är felaktigt.

¹⁰ *Sammlung Hinrich Müller, Alinenhof*, 1. Teil. Versteigerungskatalog Nr XII. Ludwig Grabow, Rostock 19-21/10 1938. 17 utrop härstammar från den kungliga gåvan: nr 188-193, 209-217, 237 samt 242.

¹¹ M. Wijk: Gunnar Ekström och Brandskatten (i: *Samlad Glädje* 2009, Uppsala 2009, s. 212-224).

¹² Sonny Serrestam har identifierat tre medaljer ur den kungliga gåvan, vilka utbjöds på Ahlströms auktion 60, 1999 (lot 863-865). Han kommenterar också kortfattat gåvans historia och försäljning i en ingress till katalogbeskrivningen (s. 114).

¹³ Förutom de ovan nämnda utropen på Ahlströms auktioner 35 och 60, kan följande svenska försäljningar ur den kungliga gåvan nämnas: ytterligare en guldmedalj, över statskuppen 1772 till 8 dukaters vikt, såldes tillsammans med de Ekströmska på auktion 35, lot 496, någon proveniens angavs ej; på auktionen efter Hirschs konkurs hos Stockholms auktionsverk den 22-23/3 1991 såldes tre guldmedaljer utan angivande av proveniens (lot 9334, 9336 och 9337). Den första av dessa, ex Ahl. 10, lot 691, återkom i Ahl. 53 (lot 1550) och Ahl. 60 (lot 863). I Haganders samling finns guldmedaljen Hild. GIII nr 2; se *Från malm till mynt. Svenskt guld och silver ur Julius Haganders samling* (Stockholm 1998) s. 8.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppetider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Värdepapper från Göteborg med sedelkänsla

DE SOM MER REGELBUNDET läser denna tidskrift märker att sedelmotiv har varit populärt när man vill göra reklam för något fint och eftertraktansvärt. Något som liknar en sedel slänger man bara inte. Detta faktum gäller över hela världen. Två mycket trevliga och vackra exempel på denna reklamyttring kommer från 1800-talets Göteborg.

Den ena är en lottsedel från 1866, nämligen *Industri och Konst-Lotteriet i Göteborg*. Det handlar om en lottsedel hörande till andra klassen, andra serien och med dragning den 29 augusti 1866. Vid inbetalning av ytterligare pengar kunde lotten förnyas. Text och motiv ryms innanför en ram i dess riktiga mening. De fyra hörnen pryds med *rocaille*-ornament. Överst i mitten finns Göteborgs krönte stadsvapen. Sköldhållare är två med kunglig krona krönte lejon som blickar bakåt. Innanför fyra hörningar visas symboliska framställningar av måleri, skulptur, konsthantverk och möbeltillverkning. Nederst i mitten på en bågformad banderoll finns tex-

Lottsedel från Industri- och Konstlotteriet i Göteborg år 1866. 138x88 mm. KMK.

ten: 2^{dra} SERIEN. På lottsedeln finns tre ovala blåfärgade stämplor: H. FRANK-KE, STOCKHOLM, C.E. BRATT, GÖTEBORG och INDUSTRI OCH KONST-LOTTERIET I GÖTEBORG. Lottsedeln har fått numret 10047. Den är tryckt hos firman Meyer & Köster som var det ledande tryckeriet i Göteborg.

Det andra trycket är ett aktiebrev uti *Göteborgs Enskilda Bank* gällande 1000 kronor. Aktiebrevet saknar namnunderskrifter och nummer men utgavs 2 januari 1878. Utseendet anknyter starkt till de sedlar som banken utgav 1848. Längs med

kanterna finns en ram och på de båda kortsidorna två rundlar med siffertalen 1000. Upptill i mitten visas Göteborgs stads vapen (ett krönt lejon över tre vågskuror bildande ginbalkar hållande en trekronorssköld). På ömse sidor om vapnet finns *putton* med fladdrande band med inskriften: GÖTEBORGS ENSKILDA BANK. Puttoffiguren till vänster lutar sig mot industrisymboler och den till höger lutar sig mot sjöfartssymboler. Under dessa figurer finns texten: LOTTBREF UTI GÖTEBORGS ENSKILDA BANK för Kronor 1000 Kronor. Nederst i

ramen texten: MED DETTA LOTTBREF FÖLJA TIO UTDELNINGSQVITENSER.

Liksom de riktiga sedlarna så har aktiebrevet fått ljusblå färgsättning med gula och svarta inslag. Baksidan är otröckt.

IW

Lottsedel från Göteborgs Enskilda Bank år 1878. 274x180 mm. KMK.

Falskmyntning vid Kungl. Myntet på 1740-talet

Av Lennart Castenhag

ÅR 1741 STOD MYNTDRÄNGEN Claes Holm anklagad för att förfalskat tioöringar. Han dömdes till ”årens förlust”, en månads fängelse vid vatten och bröd samt tre års straffarbete på Marstrands fästning. Om detta kan vi läsa i Bengt Hemmingssons och Per-Göran Carlssons artikel i SNT 1998:6 (sid. 144-146), som stöder sig på rättegångsprotokoll.

Följande hände: I skrotkammaren förvarades kopparplattor. De användes för att justera kopparhalten i silver-/kopparlegeringen. Holm hade upptäckt att dessa kopparplattor hade samma dimensioner som de färdiga plattorna för präglning av tioöringar. Holm kunde inte motstå frestelsen att smyga ned fem kopparplattor i vitsjudningsbadet samtidigt som där fanns en post silverplattor. De fem kopparplattorna glimmade vackert när han senare tog upp dem.

När det sedan blev dags att ”under prässen stämpla” passade Holm på att även prägla sina försilvrade kopparplattor, men han avslöjades och åkte fast. Historien visar ”ett lagvidrigt nyttjande av reguljära stamper för präglning i icke reguljär metall med myntverkets utrustning” för att citera Hemmingsson och Carlsson.

Falsa tioöringar från 1740-talet på auktioner

På Antikörens auktioner 1989 och 1990 utbjöds förfalskade tioöringar från 1742 respektive 1744. I auktionskatalogerna beskrivs mynten lite försiktigt som ”avslag i koppar”, det vill säga de skulle antingen kunna vara förfalskningar eller testpräglingar. Eventuella spår av försilvring nämns inte. Hemmingsson och Carlsson hävdar dock med bestämdhet i sin artikel att dessa två mynt är förfalskningar. Under åren 1742–1744 slet Claes Holm ont på Marstrands fästning, så han kan inte ha varit en-

Förfalskning av Fredrik I:s 10 öre 1744.

samt om att på detta sätt ”dryga ut sina inkomster”.

I auktionskatalog nr 3, september 2010, från Myntauktioner i Sverige AB visas en tioöring i koppar från 1740 i kvalitet 1?/1. I detta fall hävdar katalogutgivaren att det rör sig om ”en samtida förfalskning i koppar”. På bilden i katalogen visas ett slitet kopparmynt 10 öre 1740. Eventuella rester av ett ytskikt i silver kan inte upptäckas.

En märklig tioöring på auktion år 2010

På en Internetauktion i augusti 2010 dök det upp en märklig tioöring från 1744. Årtalet 1744 är ett ”svårt årtal” och myntet visar sig vara i gott skick. Visserligen är myntet väldigt mörkt – nästan svart – men förslitningen är endast ringa.

Jag kunde inte motstå erbjudandet, men när jag fick hem myntet blev jag märkbart fundersam. Trots ringa förslitning var myntet väldigt lätt – det vägde bara 6,65 g. Det borde väga närmare 7 g. Jag åkte ned till Stockholm och visade upp myntet för en aktad, känd och kunnig man. Han vred och vände på myntet medan han granskade det under sin lupp. ”Ett bra silvermynt men korroderat” var hans kommentar. Utifrån gravörstil och myntningsutförande bedömdes myntet vara ”sannolikt äkta”. Den mörka ytan kunde möjligen förklaras av att myntet under lång tid förvarats i en läderpung så att silveret oxiderat.

Jag blev inte kvitt tanken på att något var fel med myntet och gjorde en beräkning av vad ett oslitet mynt skulle väga om det var av ren koppar. Eftersom specifika vikten för koppar är 85% av silver räknade jag fram att om man ersatte silverret med koppar skulle myntet väga 6,55 g.

En god vän tipsade mig om att försöka bestämma densiteten hos myntet genom att väga det dels i luft, dels i vatten och sätta in mätvärdena i följande formel:

$$\text{VIKT luft}$$

$$\frac{\text{VIKT luft} - \text{VIKT vatten}}$$

Resultatet är ett mått på densiteten.

Vägning i vatten. Muggen höjs upp så att myntet omsluts av vatten.

En bok läggs under muggen så att den står stilla i detta läge innan vägen avläses.

Äkta 10 öre 1739 präglat för Fredrik I.

För vägning i vatten tillverkades en kopparträdsbygel så att myntet kunde hänga fritt under vågen (se bilden på föregående sida). Vid vägning höjs vattenmuggen upp så att myntet omsluts av vatten. Vågen har dessförinnan tarerats med bygeln i vattnet. Vågens upplösning är 0,05 g och jag uppskattar noggrannheten till $\pm 0,03$ g. Eventuella luftbubblor under myntet avslägsnas innan mätning. Vägning i luft gjordes direkt på vågen utan kopparträden.

Mätningarna gav följande resultat:

VIKT luft = 6,65 g \pm 0,03 g
 VIKT vatten = 5,85 g \pm 0,03 g

För att ta hänsyn till vågens noggrannhet ställdes följande tabell upp:

Vikt i luft	Vikt i vatten	Densitet
6,65 + 0,03 g	5,85 - 0,03 g	7,77 g/cm ³
6,65 - 0,03 g	5,85 - 0,03 g	8,25 g/cm ³
6,65 + 0,03 g	5,85 + 0,03 g	8,35 g/cm ³
6,65 - 0,03 g	5,85 + 0,03 g	8,95 g/cm ³

Densiteten för myntet är således inom intervallet 7,77–8,95 g/cm³. Detta ska jämföras med densiteten för koppar som är 8,93 g/cm³ och densiteten 9,57 g/cm³ som gäller för legeringen silver-koppar 444/1000.

Mätningarna visar att det står utom allt tvivel att det är ett kopparmynt.

Referensmätning på 10 öre 1739

Att detta mynt är garanterat äkta råder inget tvivel om, men det är slitet.

Referensmätning på 10 öre 1739 gav följande resultat:

VIKT luft = 6,65 g \pm 0,03 g
 VIKT vatten = 5,95 g \pm 0,03 g

Beräkning av densiteten gav som resultat 8,79–10,34 g/cm³ vilket ska jämföras med densiteten 9,57 g/cm³ som gäller för legeringen silver-koppar 444/1000.

Referensmätningen visar att den metod som använts för att fastställa densiteten har fungerat.

En känd förfälskning med ytskiktet av silver i behåll

Att det dyker upp en förfälskning av ett sådant här mynt i så gott skick är en intressant numismatisk händelse. Att myntet samtidigt är i gott skick och att det tunna ytskiktet av silver (sannolikt skapat genom vitsjudning) ännu finns kvar är en större numismatisk händelse. Normalt nöts det tunna

silverskiktet snabbt bort eftersom det inte tål friktion – det tål inte ens rengöring. På fransidans sveakronor kan man på särskilt utsatta ställen se att kopparen lyser fram. På åtsidan finns en liten skada "kl. 9" halvvägs mellan periferi och centrum och även där kan man se att kopparen lyser fram.

Antagandet att myntet under lång tid förvarats i en läderpung skulle kunna förklara att det tunna silverskiktet ännu i stort sett är intakt – om än kraftigt oxiderat.

Man kan fundera över hur det kommer sig att ett sådant mynt nästan inte alls varit ute i cirkulation. Kanske vågade myntdrängen inte använda det med risk för att blir avslöjad. Hur som helst är vi i dag tacksamma för denna hans förmodade försiktighet, så att vi kan studera resultatet av vad som försiggick i skymundan på Kungl. Myntet på 1740-talet.

Foto: författaren.

Lennart Castenhag om sig själv:

Mitt intresse för numismatik vaknade vid sekelskiftet. Särskilt spännande fann jag stormaktstidens, frihetstidens och den gustavianska tidens kopparmynt – särskilt varianterna.

Som IT-säkerhetschef vid Svenska Kraftnät fick jag god träning i att granska detaljer som underlag för helhetsbilder och kritiska säkerhetsanalyser. Den bakgrunden är till nytta för mitt numismatiska arbete, som fått avsevärt mer fokus efter pensioneringen våren 2008.

På min hemsida har jag lagt ut resultatet av mina studier av varianter av Gustav IV Adolfs skillingmynt. Jag tror många blir överraskade när de ser hur många varianter det finns. Detta är ett område som inte bearbetats tillräckligt väl tidigare.

På hemsidan redovisar jag fortlöpande mina studier av Gustav II Adolfs runda kopparmynt – ett stort och efterfatt forskningsområde. Standardverket är O. Hallborgs och R. Hartmanns arbete från 1883: Utkast till beskrifning öfver Gustaf II Adolfs och Christinas kopparmynt (publicerad i *Numismatiska Meddelanden* VIII). Mycket av min tid lägger jag nu på att belysa detta område.

Länkar till min hemsida:

<http://Sonesgarden.se/GIVA-sidan.html>
<http://Sonesgarden.se/GIIA-sidan.html>

Numismatiska biblioteket öppet varje dag på webben!

Nu har Numismatiska biblioteket fått egna webbsidor! På dessa kan man bland annat läsa om bibliotekets samlingar, öppettider och hur man gör för att låna böcker. Numismatiska bibliotekets webbsidor är en del av Vitterhetsakademiens biblioteks webbplats och direktadressen till huvudsidan är:

http://www.raa.se/cms/extern/informationstorg/bibliotek/numismatiska_biblioteket.html

Till vänster på sidan finns rubriken "Numismatiska biblioteket", där kan man klicka sig vidare till övriga sidor.

Carina Bergman
 bibliotekare

DET SVENSKA ÖRET – ETT MINNE BLOTT

Av Anders Boberg

RIKSBANKEN AVSKAFFADE femtioöring-
en den 30 september i år. Ett enkelt
beslut kan tyckas. Den där lilla slan-
ten kunde man ju inte köpa något för
längre. Den skramlade bara i onödan
i portmonnän och hindrade en från att
nä de önskade enkronorna. Annat var
det i min barndom. Då fanns ettöres-
kolor och ettöressmällare att köpa,
men Kalle Anka-tidningen kostade så
mycket som 85 öre, så den hade man
sällan råd med. Man fick nöja sig med
en liten smal vildavästern-tidning
(Hopalong Cassidy) för 25 öre.

Men vad innebär Riksbankens
beslut egentligen? Öret var en enhet
för såväl vikt som värde redan un-
der järnåldern. Det forntida ordet var
eyrir, i pluralis *aurar*, vilket antyder
släktskap med det latinska *aureus*,
benämning på det romerska "gyllene"
guldmynntet. Det kan betyda att ordet
och värdeenheten kan ha funnits här
redan under äldre järnålder – århund-
raderna efter vår tideräknings början.

Mynt var väl kända på vikingati-
den. Tusentals arabiska silvermynt
är återfunna i nedgrävda skatter och
i gravar. Men som betalningsmedel
användes de enbart efter sin vikt och
klipptes därför vid behov itu för att
ge "jämna pengar". Vågar är också
vanliga i gravfynd. Mynträkning
var alltså baserad på viktsystemet
och vikt och värde hade samma be-
nämningar.

Öret (både vikthenheten och värdet)
var å ena sidan en åttondel av marken,
å andra sidan indelad i tre örtugar.
Ordet örtug har härletts som "tråd av
malm", vad det nu kan ha haft för bety-
delse. En mark silver vägde cirka 205-
210 g, vilket visar att öret motsvarade
omkring 26 g silver. Med dagens sil-
verpris om cirka 3970 kr/kg skulle det
fortida öret vara värt 100 kronor. Det
var mer än min barndoms öre det!

Erik XIV. Stockholm. 16 öre 1565, s.k. klipping. Silver.

En mindre vikt än öret och örtugen
var penningen. Det gick i Svealand
24 penningar på öret. Olof Skötkon-
ung, som inledde svensk myntning i
Sigtuna vid slutet av 900-talet, utgav
penningar. Dessa silvermynt vägde
på sonen Anund Jakobs tid omkring
1 g. Dagens silvervärde av penningen
vore alltså 4 kronor. Sigtuna-mynt-
ningen upphörde visserligen snart
men återupptogs under 1100-talet.
På 1200-talet betalades 6 öre för en
häst men bara 2 öre i lösen för en träl,
dock inte med öresmynt. Då hade
emellertid myntens vikt minskat och
fortsatte att minska. Silvrets metall-
värde var faktiskt så gott som oför-
ändrat genom hela medeltiden.

Endast penningen slogs alltså som
mynt från början, medan örtugen bör-
jade ges ut vid mitten av 1300-talet
på Gotland och omkring 1370 på fast-
landet. Öret som mynt slogs för första
gången år 1522 – året innan Gustav
I Vasas trontillträde – i Uppsala och
i Arboga. Silvermyntet öre vägde
då endast 1,37 g, vilket med dagens
silverpris motsvarar 5:40 kronor. En
tunna öl (125 liter) kostade då 15 öre.
En tid därefter (år 1534) introducera-
des dalern (från 1604 riksdalern) som
internationellt betalningsmedel med

det fasta silverinnehållet 25,5 g, vil-
ket behölls ända till 1871. Hela den
tidens inflation kan därför mätas som
värdet i mark eller öre av en riksdal-
er.

På Gustav I:s tid var det prägla-
de myntvärdet tjugo gånger högre än sil-
vervärdet genom att myntsilvret lege-
rades med koppar. Silverhalten i öret,
½-öret och ¼-öret minskades till en
bråkdel under slutet av 1500-talet och
från 1620-talet utgavs öresmynt i ren
koppar. Resultatet blev att Sverige
under trettioåriga kriget fick dubbel
myntfot. 1 öre kopparmynt var alltså
inte detsamma som 1 öre silvermynt.
10 daler silvermynt motsvarade 25
daler kopparmynt. År 1580 kostade
en höna 1½ öre och en kanna öl ½
öre, men rostocköl betingade år 1600
ett pris av hela 3 öre.

Det var nu (1644) man började
präglade stora plåtmynten, vilkas
metallvärde i koppar skulle motsvara
det åsatta myntvärdet. Den högsta va-
lören 10 daler silvermynt (i koppar)
vägde nära 20 kg. Plåtmynten behölls
ända till 1776, i drygt 130 år. Karl
XII:s nödmynnt vägde däremot bara
5 g men skulle motsvara ett plåtmynt
med vikten 756 g. Efter kungens död
inlöstes nödmynnten, men de fortsatte

Gustav II Adolf. Nyköping. 1 öre 1628,
samma år som regalskeppet Vasa sjönk. Koppar.

Ulrika Eleonora. Stockholm. 5 öre 1719. Silver.

Oscar II. Stockholm. 50 öre 1899. Silver.

Gustav V. Stockholm. 10 öre 1947, författarens födelseår. Kopparnickel.

cirkulera omgjorda till 1 öre kopparmynt. En måltid på krogen kostade 12½ öre kopparmynt år 1650, men då tillkom dryck, en kanna vin för 20 öre eller mjölk 10 öre. År 1725 kostade en kanna gott öl 24 öre kopparmynt.

År 1776, under Gustav III, avskaffades det gamla myntsystemet med mark, öre och penning. Riksdalern behölls men indelades i 48 skillingar, vardera i 12 runstycken. 1/16 riksdaler specie kallades tolvskilling, och styvern, som tidigare var 1 öre silvemynt, blev nu 1/6 skilling. Men skiljemynten behövde inte växlas in förrän 1876, så i praktiken överlevde 1- och 2-örena silver- och kopparmynt.

År 1855 kom nästa myntreform, varvid öret återkom och decimalsystemet infördes. Riksdaler riksmünt indelades nu i 100 öre och benämningen tolvskilling överfördes på 25 öre. Då kostade en bevarings dagsportion bröd, ärter och salt kött 47 öre. Först 1873 introducerades kronan som ersättare för riksdalern. Priset på ett tjug ägg var då 75 öre.

År 1915 fick man en liter svagdricka för 5 öre, ett lösennummer Dagens Nyheter för 20 öre och tjugofem år senare en pilsner för 24 öre. Bensi-

Gustav V. Stockholm. 5 öre 1950. Järn.

Carl XIV Gustaf. Eskilstuna. 50 öre 2002. Brons.

nen kostade 1970 ännu 92 öre litern. Inflationen har därefter satt sina spår och pilsnern var 1960 dubbelt så dyr som tjuo år tidigare, 47 öre. Även kolorna, smällarna och Kalle Anka steg i pris. År 1972 försvann 1- och 2-öringarna, 1985 5- och 25-öringarna, 1992 10-öringen. Bara 50-öringen återstod till sist men präglades i mindre format i brons och inte i silver eller nickel.

Vikt- och värdeenheten öre har alltså funnits i Norden sedan strax efter vår tideräkningens början, medan myn-

tet öre har präglats från 1522 (med ett åttiöarsigt uppehåll 1776-1855, då det ändå i praktiken fanns kvar). Det är ett avsevärt stycke kulturhistoria som avslutats i år.

Men låt icke hoppet helt fara. Förr eller senare blir vi väl tvungna att anpassa oss till det Europa vi tillhör och införa euron som betalningsmedel. Vad vore naturligare då, än att det internationella euro blir det svenska öre? Tänk att åter få gå till Pressbyrån och köpa en Kalle Anka, inte som nu för 25 kr utan för 2 öre 43 penningar!

Foto: författaren.

Referenser

Lagerqvist, L. O., Nathorst-Böös, E.: *Vad kostade det? Priser och löner från medeltid till våra dagar*. 6:e uppl. Stockholm 2002.

Thunmark-Nylén, L. et al (red.) *Vikingatidens ABC*. Statens Historiska Museum, Stockholm 1981.

Nordisk Familjebok 1934.

Se också:

Riksbankens hemsida
www.50oringenforsvinner.nu
samt SNT 1992:7 s. 187 om
"Nya föreskrifter om rikets mynt"
när senaste 50-öringen infördes.

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(*uppgesamlarområde*)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel. och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

VÄLKOMNA TILL

Kungl. Myntkabinettets museibutik

Slottsbacken 6
Gamla Stan
Stockholm

Tel.: 08-5195 53 04
konferens.butik@myntkabinettet.se

Svenska och skandinaviska
mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska
jubileumsmynt, årsset samt småmynt.
Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

www.nmh-mynt.a.se

Wexiö gymnasii myntkabinett i september 2010

Wexiö gymnasii myntkabinettets nya färdiga basutställning.

WEXIÖ GYMNASII MYNTKABINETT, som sedan 2007 ingår i Smålands museums samlingar, har senast i utförliga artiklar presenterats av Lars Thor i SNT 2006:8 och 2008:1. Denna artikel vill främst visa vad som hänt sedan dess och den genomgripande förändring som myntkabinettet genomgått med den pedagogiska tråd som präglar en modern utställning.

Säkerställning av samlingarna för framtiden

Nyregistrering av samlingarna sker fortlöpande och är indelad i två moment: på handskrivna registerkort som andra föremål i museets samlingar med alla viktiga data kring föremålet. Det andra momentet innebär att föremålen utifrån registerkorten registreras i en databas med bilder. På så sätt skapas den ämneskatalog som nu saknas.

Kristina Nilssons monter.

Ansiktslyftning av myntkabinettets rum och montrar

Flera av de viktigaste montrarna har försetts med ett nytt högklassigt säkerhetsglas. Montrarna har delvis målats om i ljusa färger och ny modern belysning är under installation. Underliggande tyger i montrarna har bytts ut mot ett alcantaramliknande material i passande färger.

Golvet har höjts cirka tio cm genom en påbyggnad, så att tillgängligheten även passar rullstolsburna. I denna förhöjning har fyra glaskassetter, cirka 45x45 cm, placerats ut.

Här har bland annat skattliknande föremål lagts ut, som ska ge besökarna en speciell känsla när de bokstavigt talat går på föremålen.

Ämnen i den nya färdiga basutställningen

- Utländska mynt som cirkulerat i Sverige.
- Mynt från vikingatid till nutid.
- Myntprägning från medeltid till nutid. Här presenteras olika myntslag och räknasätt som använts i den svenska historien.
- Den stora koppartiden. Rika på koppar fattiga på silver.
- Vad kostade det, löner priser och inflation.
- Guldet från Ädelfors.

Omslag till presentationsfolder 2010 av författaren.

- Riksbankens sedlar.
- Smålandssedlar, varav flera höga valörer.
- Medaljhistoria, Vasa – Bernadotte.
- Medaljer över enskilda svenska män och kvinnor i historien.
- Utmärkelser och belöningar för enskilda personer med bland annat Illis quorum 18:e storleken.
- Huseby bruk och familjen Stephens mynt, polletter, medaljer med mera.
- Kristina Nilssons mynt och medaljer i guld. Den världsberömda sångerskan donerade ett stort antal mynt och medaljer, de flesta av guld, till Smålands museum. Här finns de fantastiska guldstufferna från Kalifornien.
- Äldre tiders polletter. Använda som kvitto eller bevis på prestationer utförda av anställda. De är i form och material mycket varierande.

Fyra exempel på monterinneåll i Wexiö gymnasii myntkabinetts basutställning.

- Ett urval med äldre och modernare mynt från hela världen.
- Antika mynt/romerska mynt och ett porträttgalleri av de mera berömda kejsarna.

Myntkabinettet i Växjö innehar en kopia av en 10-daler 1644 i koppar, vikt nästan 20 kg. Denna har placerats på ett särskilt sätt med möjlighet för besökarna att lyfta den.

Som dekorationer är ett antal fotografiska jättestorningar av mynt och

medaljer från våra samlingar uppsatta utmed ena långväggen.

En skattkista full med mynt och medaljer, som skall locka besökare upp till myntkabinettet i Växjö, har placerats i museets entréhall.

Foto: Jörgen Ludwigsson, Smålands museum.

Sonny Serrestam
Myntkabinettets vårdare

Musiken på bruket – Tumba bruksmuseum

Den 25 september invigdes Tumba Bruksmuseums nya temauställning om livet på det mer än 250 år gamla sedelpappersbruket, denna gång om musiklivet från 1700-talet fram till i dag. Strindbergsmuseets chef Stefan Bohman (tidigare chef för Musikmuseet) stod för ett mycket initierat och givande invigningstal. Bruksmuseets föreståndare, Richard Kjellgren, har utformat utställningen och Yliali Asp har stått för alla arrangemang runtomkring. Till utställningen hör en skrift, *Musiklivet på Riksbankens sedelpappersbruk i Tumba*, författad av Monica Golabiewski Lannby. Den och utställningen berättar om bruksbornas breda musikintresse. På kvällen anordnades en välbesökt jazzpub och fler arrangemang väntas framöver. Utställningen står till 1 september 2011.

MGL

Till höger ses Richard Kjellgren samt en del av de många besökarna. Ovan jazzkvartetten Grim Staff från kvällens jazzpub. Foto: Ulf Lannby.

Den norske postmästaren Ludvig Malthes mynt- och medaljsamling

En auktionskatalog utgör ofta ett bokslut över en samlargärning. Vid läsning av en sådan katalog får vi veta en del om samlarens smakinriktning, det historiska intresset, framgångarna och de ekonomiska möjligheterna. När det handlar om samlare i det förgångna är katalogerna ibland det enda som gör att vi minns denna person. Genom samlingen lever han!

Författaren av denna korta artikel ställer sig ibland vid hyllorna som rymmer de auktionskataloger som finns på Kungl. Myntkabinettet. Lite osystematiskt bläddrar jag bland gamla och ur köpsynpunkt helt inaktuella kataloger. Här finns många som utgivits av tyska, franska och brittiska auktionshus. De äldsta saknar helt illustrationer och kräver ett intresse utöver det vanliga för att man inte snabbt ska gå över till en annan kapsel. Rätt som det är dyker man på någon uppgift som kan vara användbar på ett eller annat sätt.

Så var fallet en varm dag i juli 2006. Då hade jag hittat en tunn katalog med grönt omslag med titeln: *Die Münzen- und Medaillen-Sammlungen der verstorbenen Herren Postmeister Ludwig Malthe zu Christiania und Rentmeister Franz Joseph Wirtz zu Niederbreisig etc.* Auktionsfirman hette J. M. Heberle (H. Lempertz' Söhne). Auktionen genomfördes 17-20 maj 1897 i Köln. Den långa titeln på katalogen kunde väl knappast locka unga människor in i myntsamlarens värld!

Hur som helst tyckte jag att det verkade intressant med en större myntsamling som tillhört postmästaren i Mandal (Norges sydligaste stad i Vest-Agder fylke), dessutom under en tid då Norge och Sverige fortfarande var förenade i union.

Omslaget till katalogen från 1897 som bland annat innehåller postmästaren Ludvig Malthes mynt- och medaljsamling.

Johan Ludvig Malthe var född den 10 september 1807 i Skien (Telemarks fylke), södra Norge. Fadern Christopher Malthe (1764-1844) styrde över Gjemso kloster. Senare skulle han bli fogde i Østerdalen respektive Øvre Romerike. Modern hade ett fantastiskt namn: Louise Alexandrine Aimée Védastine Le Normand de Bretteville (1773-1862). Hon var dotter till en fransk adlig officer som flytt till Danmark under franska revolutionen.

Den unge Johan Ludvig Malthe undervisades i hemmet. Hans universitetsstudier inriktades på juridiken och 1834 tog han en jur. kand. examen. Han arbetade till en början på faderns kontor men blev 1835 kopist på Finansdepartementets postavdelning i Christiania. Åren 1834-1854 arbetade Malthe som advokatfullmäktige och 1855-1864 som sakkörare. Vissa utsträckta borgensförpliktelser ledde till stora ekonomiska förluster för Malthe. Han tvingades till och med att lämna sitt hem och sin tjänst.

År 1868 lyckades han bli postmästare i den lilla staden Mandal. Postmästartjänsten behöll Malthe ända till 1883, då han sökte och erhöll avsked med en pension på 500 kro-

ner årligen. Han flyttade tillbaka till Christiania och levde där fram till sin död den 5 mars 1896. Malthe förblev ogift hela livet.

Malthe var av samtiden känd för sitt konstnärliga och konsthistoriska intresse. Han var också en storsamlare. Det lär vara så att samlarintresset väckts då han som barn vistades på slottet Holsteinborg. De vackra gobelängerna, tavlorna och alla de andra konstskatterna väckte intresset för antikviteter. Han studerade konsthistoria, reste utomlands, besökte konstnärer och konstgallerier. Hans kunskaper ökade liksom viljan att förvärva sådant som roade.

Malthe skapade ett stort privatgalleri med målningar, träsnitt och koppartryck. Hans boksamling ökade snabbt. Mynt och medaljer fann han också stort nöje i och till slut blev även denna samling tämligen omfattande. Han var ständigt på jakt efter antikviteter och det fanns inte en auktion i Christiania som inte besöktes av Malthe. Man kan säga att han samlade utan system och begränsningar. I många stycken kan han jämföras med en annan storsamlare norrmann, nämligen Christian Hammer (se SNT 2009:6) som var bosatt i Stockholm.

Malthe kom så småningom att av samtiden beskrivas som en originell man med gråvitt skägg. Endast ett fåtal personer kunde räkna sig som hans vänner. Flera vittnade om att Malthe var en lustig gammal herre som var full av godhet, älskvärdhet och humor. Han var inte en person som nervöst bevakade sina pengar och sina stora skatter. I stället var han givmild. Han donerade till exempel verk ur sina samlingar till Nasjonalgalleriet.

Tyvärr belönades han inte med en frisk ålderdom. De sista åren av sitt liv låg han till sängs, mager och blind. Det goda humöret var det sista som försvann.

Vad innehöll mynt- och medaljsamlingen? Om man endast utgår från auktionskatalogen får man i det här fallet lite problem. Det är nämligen så att katalogen innehåller mynt och medaljer från två olika samlare

– Ludvig Malthe och räntmästaren Franz Joseph Wirtz. Enda sättet att komma fram till en lösning är att göra en bedömning av vad som Malthe rimligen samlade på. Auktionskatalogen innehåller grekiska och romerska mynt, en större avdelning dansk-norska mynt, brittiska och franska mynt, ungefär 100 norska och svenska mynt, omkring 75 påvliga mynt, ett större antal tyska och italienska mynt etc.

I katalogen finns också flera hundra medaljer förtecknade: personmedaljer, religiösa och moraliska medaljer, erotiska medaljer med mera.

Sammantaget innehåller katalogen 2559 nummer. Möjligen kan man anta att det som kom från Malthes samling var de norska, svenska, danska mynten samt medaljerna. Det övriga känns mer osäkert. Kanske finns det någon kunnig läsare som kan komma med rättelser eller kompletteringar?

IW

Medaljsamlaren Signe Stevelius

DET ÄR VERKLIGEN INTE vanligt med kvinnor som samlar på mynt och medaljer. Signe Stevelius i Malmö var dock ett undantag. Hon samlade på mynt, nålmarken, vykort, vackra vin- och öletiketter, tidsningsartiklar om kungligheter med mera.

Det som roade henne mest var emellertid medaljer. Då handlade det inte om belöningsmedaljer och sådana som bars i färggranna band vid solenna tillfällen. Nej, hennes medaljer var av annat slag. Det var sådana som hade präglats eller gjutits till minne av berömda personer eller viktiga händelser.

Signe Stevelius hade ända sedan barndomen varit mycket intresserad av historia och historiska personligheter. Det var detta intresse som återspeglades i hennes medaljsamling. Samlingen var kanske inte så stor – cirka 400 olika medaljer – men det låg mycket känsla bakom varje objekt.

Med stor möda hade hon lyckats införskaffa samtliga 56 medaljerna i

Hedlingers regentlängd. Den schweiziske medaljkonstnären Johann Carl Hedlinger (1691-1771) hade gjort serien över de svenska regenterna ända från sagokungen Björn på Håga (800-talet) fram till sin egen tid med Fredrik I. Självfallet kunde det inte alltid bli tal om någon större porträttlikhet. Men det lär ha varit så att Hedlinger noga studerade dräktskicken från olika tider och försökte göra sina porträtt så trovärdiga som möjligt.

"Jag finner ett mycket stort intresse i att studera hur konstnären eller gravören tänkt sig och lagt upp sitt ämne" berättade Signe Stevelius för en journalist med signaturen Erson från en veckotidning 1960. "Ofta har han med enkla medel förmått fånga stämningen kring den aktuella händelsen, personernas karaktär" o.s.v.

Den första medalj som Signe Stevelius förvärvade var den som präglats till minne av Baltiska utställningen i Malmö 1914. På den medaljen finns Gustav V och fyra kvinnofigurer som symboliserar Östersjöländerna Sverige, Danmark, Ryssland och Tyskland.

Enligt Signe Stevelius var hennes favoritmedalj en som präglats i silver till minne av tyskarnas erövring av Paris 1871. Den var också hennes största och vägde 248 g.

Napoleongestalten har fångslat många människor, så också fröken Stevelius. I hennes samling av franska medaljer fanns ett trettiotal som hylade den franske kejsaren och dennes segrar. Bland dessa fanns en medalj från 1805, som präglats i anslutning till att Napoleon i Milano kröntes till Italiens kung. En annan medalj, inte större än en 25-öring, hade präglats med anledning av Napoleons återkomst från exilen på ön Elba. Medaljen visar Napoleon själv, hans gemål och den unge kungen av Rom.

I Signe Stevelius' samling fanns också en liten medalj som tillverkats till minne av slaget vid Gross-Beeren 1813. Hon ägde även en medalj över Napoleon I:s död på S:t Helena. På medaljens fransida finns en stiliserad bild av S:t Helena med en uppgående sol samt en örn.

I samband med en veckotidnings besök 1960 hos Signe Stevelius ordnades en fotostund, där hon fick tillfälle att visa sina trevligaste föremål. Reportaget finns endast i ett urklipp i KMK:s arkiv och tidningens namn är inte nämnt.

Ståtligast bland de svenska medaljerna i Signe Stevelius' samling var den som slogs till minne av drottning Kristinas myndighetsförklaring. Hon ägde även medaljer som berättade om Karl XI:s besök i Sala silvergruva 1687, om Maria Eleonoras död 1655 och om taget över Bält.

Självfallet hade fröken Stevelius även en hel del moderna svenska medaljer som till exempel flera sådana som utförts av Milles (400-årsminnet av Gustav Vasas intåg i Stockholm, Göteborgsutställningen 1923 och invigningen av Bergslagernas järnväg 1924).

Signe Stevelius förvarade sina numismatiska samlingar i mynt- och medaljskåp – allt mycket systematiskt upplagt och i god ordning. Hon bodde på Almbäcksgatan 2 i Malmö. Flera uppdrag i föreningar upptog hennes lediga tid. Hon var skattmästare i Skånes Numismatiska Förening och styrelseledamot i samlarföreningen Nordstjärnans skånska sektion.

Signe Stevelius får stå som representant för den vanliga samlaren, som med begränsade medel skapade en samling som gav rikt utbyte i fråga om glädje och kunskap. Säkert var hennes samlande också vägen till många goda sociala kontakter.

IW

Kort berättelse om ett mynts vandring

Detta är en liten berättelse om hur betydelsefullt det kan vara med trevliga kontakter inom numismatiken.

I NOVEMBER 2008 besökte jag Mynnets Dag i Stockholm. Jag hade med boken *En studie av Karl IX:s mynthistoria* av Hans Menzinsky för att visa upp den för en bekant. Jag fann honom tillsammans med den kände numismatikern Bengt Hemmingsson och jag visade boken även för honom.

Efter att vi studerat boken gled samtalet in på mynt och naturligtvis då på Karl IX. Bengt hade en 6-mark till salu. Den kom från en amerikansk auktion, *The Millennia Collection*, och gick den 26 maj 2008. Myntet hade nr 841 och var NGC-klassat till XF 40. Den katalogen ägde jag sen tidigare. Jag bad att få tinga myntet eftersom Bengt inte hade det med sig.

I katalogen står det att myntet hade tillhört *The Irving Goodman Collection*. Denna katalog hade jag haft tidigare, men den fanns fortfarande på Ira & Larry Goldbergs hemsida. Auktionen hölls den 4 juni 2002 men ingen proveniens var utsatt. Ingenstans i mitt bibliotek fann jag heller min 6-mark.

Tiden gick och jag började miss-trösta med att finna en tidigare ägare längre tillbaka än 2002. I mars utkom *SNT* nr 2 där jag hade med en artikel

Karl IX. Stockholm, 6 mark 1609. Foto: författaren.

om provenienssökande. Strax därefter fick jag ett brev. Det var på två sidor och handlade om en 8-mark 1649 och dess vandringar. Två sidor med löpande text ... och ingen avsändare.

Det tog dock inte mer tid för mig än att läsa överskriften för att förstå att brevet kom från Sten Törngren. Jag ringde upp Sten och vi pratade om hur viktigt (och roligt) det är med provenienser samt om min artikel. Jag berättade att jag "höll på" att förvärva en 6-mark 1609 som hade varit i Irving Goodmans samling.

"DÅ HAR DEN TILLHÖRT PITTMAN" ropade Sten med bestämd röst. Jag hade inte haft en tanke på John Jay Pittman och ägde ingen av auktionskatalogerna med hans samlingar. Sten hade inte heller katalogen. Första telefonsamtalet gick till Peter Österlund som hade en sådan med svenskt material. I den fanns 6-marken med.

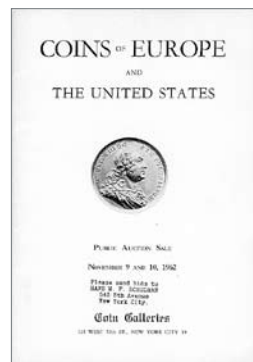
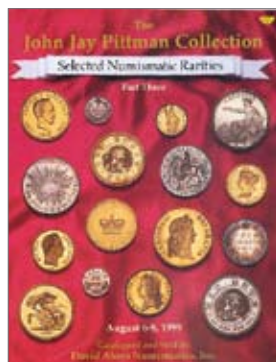
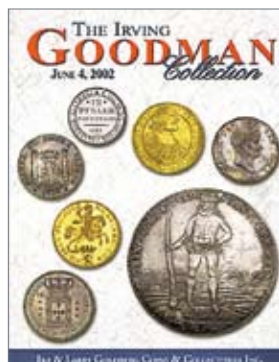
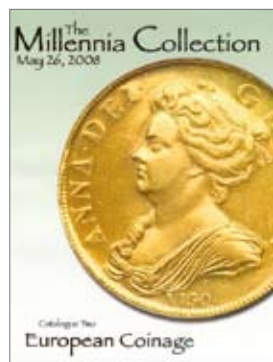
Vid myntmässan i Göteborg förvärvade jag myntet och katalogen *The John Jay Pittman Collection, Selected Numismatic Rarities, Part*

three, en auktion som avhölls 6-8 augusti 1999.

J.J. Pittman hade gått bort 1996 och nu skulle hans samlingar säljas genom David Akers Numismatics, Inc. Myntet hade nr 4534 och var graderat till 1+. Proveniensen var utsatt. Pittman hade köpt den på *Coin Galleries auktion*, New York, i november 1962.

Peter Österlund hade inte denna katalog i sin samling men väl Bengt Hemmingsson, tyvärr inte till salu utan endast för utlåning. Myntet med nr 480 ingick i en samling som hade ägts av en svensk och beskriven som "The Bengtson Collection of Swedish silver and copper coins".

Anders Bengtson (Bengtsson), som han hette, var född i Falkenberg och utvandrade 1926 till USA. Han hade börjat samla redan 1907 i Sverige tillsammans med sin far som även han var samlare. I samlingen som nu skulle säljas ingick bland annat en dubbel riksdaler från Johan III, en dito 1610, 20 mark 1606 och 1608, 3 och 4 riksdaler av Gustav II Adolfs

dödstaler och så vidare. De flesta är avbildade.

Här stannar min berättelse om min 6-mark. Många frågor finns kvar att lösa. Förvärvade Anders Bengtson den i Sverige före 1926 eller i USA någon gång mellan 1926 och 1962? Finns det någon av er läsare som kan ge mer information om Anders Bengtson och varifrån han förvärvade sin samling tar jag tacksamt emot detta.

Jag tackar ovan nämnda personer för information och hjälp i mitt provenienssökande.

Det är med en viss ödmjukhet jag studerar min 6-mark när jag tänker på att John Jay Pittman har ägt den i 34 år. Hans samling hade inbringat mer än \$30 000 000 när den sista delen såldes 1999.

*Peter Gartmark
pg65@passagen.se*

Dyrt finskt provmynt

Vid den finska mynthandeln Holmas-tos senaste auktion den 2 oktober såldes bland annat ett sällsynt provmynt, 20 penni, ensidigt i silver, med årtalet 1866. Myntet är känt i endast tre till fyra exemplar.

Just detta exemplar var klassat i kvalitet 1+/01. Diametern är 13,5 mm (således något mindre än en svensk tioöring). Utropet var satt till 10 000 euro.

Myntet klubbades för 19 000 euro plus 15% inropsavgift, totalt drygt 200 000 kronor! Man måste nog säga att svenska provmynt, väl så sällsynta, har en betydligt måttligare prisnivå.

Martin Wettmark

Exklusiv kväll för dig och dina vänner

Samla fem vänner
och kom till
Tumba Bruksmuseum
för en kväll i papperets tecken.
Ni får tillgång till vår
pappersverkstad och med
hjälp av personal från museet
möjlighet att tillverka egna
handgjorda kort och kuvert.

Kostnad: 200 kr/person.
Bokning: 08 – 519 553 46

Karlbergs distinktionstecken – på ett porträtt!

Carl Otto Palmstierna vid sexton års ålder.
Gouache av O. J. Södermark 1806.
Detalj som visar distinktionstecknet ses till höger.
Foto SPA 1916:269. Privat ägo.

Nyss hade notisförfattaren nöjet att presentera Karlbergs krigsakademis kungliga distinktionstecken 1794-1820 och de tre exemplar han kände till (SNT 2010:3). I texten efterlystes eventuella ytterligare exemplar samt frågades efter porträtt från tiden där tecknet bars.

Jag sände ut några exemplar av tidningen till personer som jag visste hade speciella kunskaper, men så stora förhoppningar hade jag inte. Men det blev napp! En kompetent kollega på Svenska Porträttarkivet (SPA), Emilia Ström, hörde av sig. Och sände över ett foto.

Läsaren kan nu själv se på detta porträtt. Det föreställer friherre Carl Otto Palmstierna (1790-1878) vid sexton års ålder. Han är iförd kadettuniform från Karlberg och bär på bröstet distinktionstecknet. Bara något år senare började hans militära karriär och han kom att bekläda många höga befattningar, bland annat var han lantmarskalk, det vill säga talman för adelsståndet.

Den lilla gouachen på papper är målad 1806 av O. J. Södermark, en framstående porträttkonstnär på sin tid. När SPA tog fotot 1916 hängde den på Skenäs (Vingåker), då tillhörigt ätten Palmstierna. Egendomen är såld och ägs av Aje Philipson (Skenäs AB).

Tyvär har det – hittills – inte gått att fastställa var porträttet finns numera så vi får nöja oss med bilden i svartvitt.

LLt

Katarinahissen uppfördes 1883. Då kostade uppfärden 4 öre och nerfärden 2 öre, senare 5 respektive 3 öre.

Upp och ner – pollettsystemet vid Katarinahissen orsakade bekymmer för resenärerna

STOCKHOLMS STADS HISS – Katarinahissen vid Slussen – med gångbro mellan Stadsgården och Mosebacke torg öppnade i mars 1883. I folkmun gällde länge benämningen Elevatorn. Den blev snabbt mycket populär, för med den slapp man gå uppför den mycket branta backen till Mosebacke.

Omkring 1 500 personer i genomsnitt varje dag använde hissen redan under första året. 4 öre uppåt kostade färden, 2 öre neråt om man hade polletter. Från omkring 1905 hade priset stigit till 5 öre respektive 3 öre. I dag är priset 10 kronor vare sig man åker upp eller ner.

Pollettsystemet med skilda avgifter i samma hiss orsakade emellertid missnöje och så här skrev ”Baron v. S” i en dagstidning 1905 under den stående rubriken ”Ordet fritt”:

Katarinahissens poletter.

Anhålls värdsamt om plats för nedanstående i eder ärade tidning: Ett egendomligt förhållande synes råda beträffande pollettsystemet vid Katarinahissen. Å anslag meddelas allmänheten, att partibiljetter kunna erhållas, och detta kan ju blott vara till gagn för dem, som flera gånger

dagligen trafikera hissen och ej gärna vilja för hvarje gång hafva besväret med att öppna sin portmonnä för att uppsöka 3 eller 5 öre, hvilka äro afgifterna för resp. ned- och uppfart.

Undertecknad, som är en af nämnda dagliga trafikanter, har också upprepade gånger köpt för c:a 1 kr. poletter, för resp. 51 och 50 öre af hvardera sorten. Nu har emellertid helt naturligt händt, att undertecknad efter någon tid haft kvar endast 3-öres eller endast 5-öres poletter, beroende på den olika frekvensen af upp- eller nedfart från min sida.

Jag kom sålunda häromdagen med min sista 5-örespolett, för att fara ned med hissen (färden nedåt kostar, som nämnt 3 öre), men vägrades att följa med, under påpekande af, att en 5-örespolett, som man väl tycker, borde äga sitt nominella värde under alla förhållanden, icke växlades, och jag tvangs sålunda att behålla den till en kommande uppfart. Likaså vardt förhållandet, då jag häromdagen endast hade 2 st. 3-örespoletter kvar och ville för dem fara upp i hisskorgen, således enligt 5-örestaxan. Jag nekades, när det kvinnliga, f. ö. ohöfliga biträdet, förklarade, att dessa poletter med 6 öres värde ej kunde

användas för en 5-öres uppfart.

Hvad skall man egentligen med poletter att göra, då de ej kunna användas? Det vore allt skäl företaga en ändring till det bättre härvid lag. Saken är ju lätt afhjälpt genom att instruera biljettförsäljerskorna att gifva kontant tillbaka då man med poletter betalar öfveravgift.

Uppenbarligen fanns även vad baron von S kallade ”partibiljetter”. Då han inte var i behov av någon sådan biljett köpte han (har jag räknat ut) i stället sjutton 3-örespoletter och tio 5-örespoletter, vilket resulterade i att de senare tog slut fortare än de förra.

Det är också uppenbart att en pollett gällde för det värde som angavs på den och var taxan 5 öre så var det just denna pollett som gällde och inte två 3-öres. Kanske blev den kvinnliga ”hisspojken” bara lite tvär mot baronen som säkert alltför tydligt visade sitt missnöje eller så hade hon verkligen fått dessa instruktioner.

Polletterna har fotats av Gabriel Hildebrand. Bilden på Katarinahissen är hämtad från ett vykort från tiden för förra sekelskiftet och skannat av undertecknad.

MGL

Nytt om böcker

Karin Gustavsson: En ärans och lärdomens man. Bror Emil Hildebrand och Krapperup (nr 22 i serien Krapperups Museum utgiven av Gyllenstiernska Krapperupstiftelsen, Kristianstad 2009). 207 s. ISBN 9187944-18-9.

År 1828 ANSTÄLLEDES den unge Bror Emil Hildebrand som informator åt den nioårige Carl Gyllenstierna, vars far innehade fideikomissegenomen Krapperup. Karin Gustavssons bok tar avstamp i denna händelse men begränsar sig inte till Hildebrands tid på Krapperup utan tecknar en bred bild av den blivande riksantikvariens ungdom och tidiga karriär.

Det första man slås av är hur viktigt det var vid denna tid att – om man inte var född i de övre samhällskretsarna – ha rätt kontakter och introduktioner. Det var således av avgörande betydelse för Hildebrands klättring på samhällsstegen att han inte bara fick Nils Christoffer Gyllenstiernas förtroende utan även vann tillit hos sådana akademiska auktoriteter som Ebbe Bring i Lund och Christian Jürgensen Thomsen i Köpenhamn.

Bror Emil Hildebrand föddes 1806 som den yngste av fem bröder i bruksamhället Flerohopp några mil väster om Kalmar. Det märkliga ortsnamnet är bildat av namnen på grundarna av ortens järnbruk: Fleetwood, Rothlieb och Hoppenstedt. Bror Emilis far, Hildebrand Hildebrandsson (1744-1811) blev år 1872 erbjuden att överta förvaltningen av bruket. Så småningom kom också familjen att överta ägandet.

Gustavsson karakteriserar den miljö som Bror Emil växte upp i såsom ekonomiskt stabil, med en intellektuell prägel, samtidigt som det praktiska arbetet på bruket fanns omedelbart i närheten.

Hösten 1820, när Bror Emil var fjorton år, skrevs han in som student i Lund. Vårterminen 1822 examinerades han av adjunkten i historia Sven Hylander. Vi vet inte om Bror Emil redan nu fattade intresse för numismatiken, som ju var ett av Hylanders specialområden. I vart fall umgicks han med planer på att bli präst.

År 1826 tog Bror Emil sin magisterexamen med rätt goda betyg. Tiden var inne att välja yrkesbana och efter moget övervägande beslöt han sig för att gå i faderns fotspår. Han

reste således till Stockholm för att försöka få anställning vid Bergskollegium, där hans far ju också hade börjat sin yrkeskarriär. Utan namn och utan kontakter blev dock resan ett misslyckande.

Efter att återigen ha övervägt att bli präst beslöt han sig i stället för att försöka få anställning som informator. Professor Sven Nilsson förmedlade kontakten med sin vän Gyllenstierna och i slutet av januari 1828 infann sig Bror Emil på Krapperup.

I sin självbiografi, skriven åtskilliga år senare, karakteriserade han Nils Christoffer Gyllenstierna enligt följande: "[Han] var en ädel, gudfruktig man, aristokrat men utan högfärd och flärd, med goda kunskaper i historia, botanik och vissa delar av zoologien. Han hade varit Ryttnästare vid Lifgardet till häst, och deltagit med tapperhet i Tyska kriget mot Napoleon. För det praktiska lifvet var han främmande och till följd deraf var brydsam ekonomiska ställning, oakadt han egde två stora fideikomisser..."

Baronen gjorde således ett sympatiskt intryck på Bror Emil och sympatin var uppenbarligen ömsesidig. Gustavsson beskriver den intellektuella miljön på Krapperup, som måste ha varit stimulerande för den unge Hildebrand. Gemensamma intressen med baronen inom bland annat botanik och zoologi samt tillgången till godsets välförsedda bibliotek gjorde hans tid som informator angenäm.

I september 1829 reste Hildebrand och hans tioårige elev till Lund. Där hade Sven Hylander, som bland annat varit ansvarig för universitetets myntsamlings ordnande, avlidit i TBC fyra år tidigare. Arbetet hade således avstannat, men nu fick Hildebrand av Ebbe Bring förtroendet att fortsätta ordnandet. Detta sammanföll med att Bror Emil börjat intensivstudera numismatiken.

Ämnet för hans avhandling var således givet och i slutet av 1829 blev han klar med den. I enlighet med tidens akademiska sed avfattades den på latin: *Numismata Anglo-Saxonica Musei Academiae Lundensis ordinata et descripta*. Avhandlingen beskriver universitetets anglosaxiska myntsamling och i inledningen tackas några personer som gynnat och stöttat Hildebrand. Främst av dessa nämns Nils Christoffer Gyllenstierna, som tackas i egenskap av "patrono et cultori."

Hildebrand sände ett exemplar av sin avhandling till en av den tidens lärdomsgiganter, C. J. Thomsen. Gustavsson konstaterar att denne "blev förtjust över vad han fick läsa och sva-

rade med att bjuda in Hildebrand till Köpenhamn för förkovran i de stora samlingarna där."

Den 1 mars 1830 utnämndes Hildebrand till docent i numismatik. Hans vidareutbildning i ämnet skedde hos Thomsen i Köpenhamn och på så sätt grundlades en lång vänskap dem emellan. Hildebrand såg nu också ut att äntligen ha funnit inriktningen på sin akademiska karriär. Därtill hjälpte det att han under hösten 1832 beviljades ett anslag av Kungl. Maj:t för att under tre år ordna Kungl. Myntkabinetts samlingar.

Genom flit, kunnande och en stor arbetskapacitet såg han till att etablera sig på allvar i den akademiska världen.

I juni 1837 inträffade en dramatisk händelse som kom att få stor betydelse för hans fortsatta karriär. Riksantikvarien Johan Gustaf Liljegren, som pressats av en stor arbetsbörda, tog sitt liv i ett anfall av svärmod genom att kasta sig i Djurgårdsbrunnsviken.

Kort efter denna tragiska händelse utsågs Hildebrand till hans efterträdare i Vitterhetsakademien. Utnämningen innebar också att han definitivt klippte banden med Lunds universitet. Hildebrands akademiska gärning var i fortsättningen knuten till Stockholm.

Karin Gustavsson har beskrivit ett avgörande skede i Bror Emil Hildebrands liv, då hans akademiska inriktning formas och hans intresse för numismatiken vaknar. Det är en välskriven och medryckande bok, som varmt rekommenderas alla som är intresserade av den numismatiska lärdomshistorien.

Bengt Hemmingsson

Sedelförfalskning 1899

Den 30 juni 1899 gick Fullmäktige i Riksbanken ut med en kungörelse om "efteröppning af riksbankens sedlar å 100 kronors valör". Valören motsvarar drygt 5000 kronor i dagens penningvärde. Så det är klart att det blev stor uppståndelse. Allmänheten undrade oroligt om Riksbanken inlöste de falska sedlarna, vilket den förstas inte gjorde.

De falska sedlarna var utförda efter 1880 års typ och "synnerligen väl eftergjorda". Förfalskarna hade dagtecknat dem 2 januari 1898, *Litt. K* och nummer på 563 000, 685 000 och 803 000. Äkta sedlar från samma emission hade inte högre nummer än 88 000. I övre vänstra hörnet fanns en stympad kunglig krona. Och den saknade vattenstämpel

Förfalskningarna förmodades ha tillverkats i Amerika och kommit hit med återvändande emigranter. Man höll det för troligt att det var någon i New York bosatt svensk som var upphovsman. Starkt misstänkta var målaren J. A. Skog (dömd för tidigare förfalskningsbrott) och den skicklige gravören Melander, båda bosatta i Amerika.

"Vi svensk-amerikaner ha också fått lida den väsentligaste skadan där-af, då nu svenska riksbanken vägrat att inlösa de falska 'långsjalar' som på Newyorks växelkontor i så rikt mått prackats på våra hemfarande landsmän" kan man läsa i brev till *Hvad Nytt?* den 28 juli 1899.

Två detektiver sändes till New York för att spana efter falskmyntarna. Man besökte emigrantkontor och bankirer där bevisligen falska sedlar utpräglats. Troligen hann ett hundratal sedlar komma ut.

När Riksbanken tillkännagav att de falska sedlarna lätt kunde kännas igen på sina sexsiffriga nummer gjorde förfalskaren genast en "ny emission" på 76 000. Man antog att han hade kumpaner i Sverige som upplyste honom om saken.

"Det vore pikant att träffa på en falsk, men om jag det gjorde, så skulle jag inte göra minsta försök att få den bortväxlad, utan gömma den som ett stort kuriosum. I framtiden skulle en samlare säkert betala mycket för den" kåseras i *Dagen* 3 augusti 1899.

MGL

Nej, se sedlar!

De falska 100-kronorssedlarna och riksbanken:

– För att lösas in i Sverges rikes bank, som väl aldrig någonsin kan blifva bank, om än firmor ramla, vi oss här församla, fast vi icke äro utan brist och vank.

– Sannt, att här ej ingen af oss hemma hör och att någon klyftig sedelfabrikör oss har fabricerat; men vi cirkulerat, liksom äkta sedlar utaf vår valör.

Ty man gjort oss så finurligt och så väl, att ej börs- och köpmän ens sett något skäl att oss kritisera eller makulera. Nej, med oss man "björnar" slagit rent ihjäl.

– En och hvar, som genom oss bedragen är, derför nu en äkta hundralapp begär. Ej på oss, chimärer, någon vid affärer bör besviken bli, och derför stå vi här.

– Luras girigbuken, som med bittert hån visat nöden bort till fattigstuguvrån, mister han sin mammon, då, vid guden Ammon, tar hin håle blott igen sitt gamla lån.

Annat är med fattigt folk, det veten I; att de drabbas af förlust, ej gilla vi. Derför: ge ej hin oss, nej, men vaxla in oss och låt oss i banken invalider bli.

Banken:

Nej, då här I icke hafven hemortsrätt, lägger men beslag på eder rätt och slätt – I ju falska ären – ja, med den affären skall det nu, I papperslappar, gå så slätt.

Förr har banken inlöst några så'na der; men ej drages vinst på dylik bankaffär.

Hur I må'n orera, sker ej sådant mera; men polisen ta'r er, det nu afgjort är.

Vackra ären I, förstås, att titta på, fint och rent konstnärligt gjorda likaså.

Ja, så hin anfäktat, I sen ut som äkta; men för slika konstverk ej betalas må.

Nej, man spanar efter eder fabrikör, konstnär'n, som har gjort er blott till sin favör. han, fast fingerfärdig, dock ej gjort sig värdig "Litteris"; nej, han blir inte medaljör.

Ja, fiktioner granna uppå spindelben, vår polis har seglat ut på spårjagt re'n. Träffas fabrikanten än bortom Atlanten, får han lära sig att knacka, knacka sten.

Ur *Fäderneslandet* den 29/7 1899.

SVENSKA FÖRENINGEN FÖR HISTORISKA VÄRDEPAPPER

Välkommen till
SFHV:s auktion nr 62
Lördag 13 november 2010
kl. 11.00
Visning från kl. 10.00

Auktionen hålls på
Kungl. Myntkabinettet – Sveriges
Ekonomiska Museum
Slottsbacken 6, Stockholm
www.historiskavardepapper.se

MYNTMÄSSA

lördag 20 november

**KUNGL. MYNTKABINETTET • SLOTTSBACKEN 6
STOCKHOLM**

13.00-14.00. Hörsalen. Föredrag av Cecilia von Heijne:
Mynt och gränser under Magnus Eriksson.

10.00-15.00 Åtta mynthandlare:

Hamrin & Svahn Mynthandel, HB Mynt & Medaljer, J. Pedersen Mynthandel,
Pecunia HB, Strandbergs Mynthandel, Tamco Numismatics, Ticalen Mynthandel

Gästutställare: H. Johanssons Mynthandel, Norberg

Entré 30 kr. Specialpris på fatöl med smörgås utlovas av MYNTKROGEN!

Arrangörer: Sveriges Mynthandlares Förening / Svenska Numismatiska Föreningen

**Program hösten 2010
på Kungl. Myntkabinettet**

Sopplunch med visning

Familjelördagar

Höstlovskul

Föreläsningsserie

KUNGL. MYNTKABINETTET
Sveriges ekonomiska museum
Slottsbacken 6. Öppet alla dagar 10 - 16
Tel 08-519 553 04 www.myntkabinettet.se.
FRI ENTRÉ MÅNDAGAR

Myntauktion

4 december 2010

10 riksdaler banco 1848

**Frimärkshuset
Skandinavisk Filateli AB**

Humlegårdsgatan 13 Telefon 08-661 74 50
114 46 STOCKHOLM Telefax 08-662 82 46

E-post: info@frimarkshuset.se
www.frimarkshuset.se

AURUM AUKTIONER AB

stockholm

Myntauktioner i Stockholm

Inlämning pågår!

*Vi söker alltid kvalitetsmynt, sedlar,
medaljer, polletter, ordnar..*

Tel. 08-660 20 70, vard. 9-13, info@aurumauktioner.se

www.aurumauktioner.se

TILLBEHÖR FÖR MYNT, FRIMÄRKEN OCH VYKORT

till lågpris

HF FRIMÄRKEN

Lurendalsvägen 7, 439 62 Frillesås

Tel. 0340-65 04 57

www.hffrimarken.com • info@hffrimarken.com

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19 507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

AUKTIONER

i Stockholm

Några mynt vi har sålt tidigare:

Riga 1 taler 1660
37.000:-

1 dukat 1810
Dalarna
43.000:-

2 dukater
1857
29.000:-

4 dukater
1838
44.000:-

Bättre mynt mottages regelbundet till våra auktioner.

Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom ca 20.000 kunder ser varje auktion via vår hemsida och våra kataloger.

Vi köper även guld och silver kontant!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17
Fax: 08-643 22 38

E-post: mail@philea.se
www.myntkompaniet.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Vasagatan 22
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

*Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61
Fax 08-661 62 13*

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNAR**

*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*

www.nordlindsmynt.se

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.aktiesamlaren.se

Arsenalsgatan 6 • Box 7377 • 103 91 Stockholm
Tel. 08-611 01 10 • Fax 08-611 32 95

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av för närvarande 21 mynthandlare i flera olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige.

Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

ANTIKBODEN

Kyrkogatan 2
222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031-13 94 84
besour@telia.com – www.besour.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 GRÖDINGE
Tel. 08-732 66 86, 070 212 64 55
christian.hamrin@telia.com

H & J:S NUMISMATIK HB

Jimmy Häggqvist
Box 43
310 20 Knäred
jimmy@collectia.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 11
371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73
lennart@mynt.nu – www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14
Box 98
503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69
siv-gunnar@swipnet.se

AB MALMÖ MYNTHANDEL & VYKORTSANTIKVARIAT

Sven Gunnar Sandberg
Kalendergatan 9
211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
370 24 NÄTRABY
Tel. 0455-155 99

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25
corona-coin@swipnet.se
http://home.swipnet.se/corona_coin

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96, Box 19 507
104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46,
Box 5132
102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, fax 08-661 62 13
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Nils Ferlins gränd 1
Box 4
761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, fax 0176-168 56
info@mynt.se – www.mynt.se

NUMIKON

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel. 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

PECUNIA MM HB

Farinvägen 8
245 33 STAFFANSTORP
Tel./fax 046-25 21 19
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30
Box 1320
251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28
pedersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6
Box 16 390
103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, fax 08-411 52 23
www.selinsmynthandel.se

STRANDBERGS MYNTHANDEL & AKTIESAMLAREN AB

Arsenalsgatan 6
Box 7377
103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, 611 58 20
Fax 08-611 32 95
info@aktiesamlaren-bjb.se
www.aktiesamlaren.se
www.strandbergs-mynt.se

TAMCO NUMISMATICS

Box 6235
102 35 STOCKHOLM
Tel. 070 631 58 09
tamco.num@telia.com

TICALEN MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11
ticalen@gmail.com

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Vasagatan 22
Box 490
101 29 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, fax. 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Sjöberg 1 • 147 91 Grödinge • Tel. 08-732 66 86 • 070 212 64 55

www.mynt.nu/smf/

MYNTAUKTIONER
i Sverige AB

- ett av Svenska Numismatiska Föreningen helägt bolag

SKALL DU SÄLJA MYNT?

Vänd Dig i så fall med förtroende till oss.

Vi är specialiserade på mynt, sedlar, medaljer och andra numismatiska föremål. Därför har vi de köpstarka kunderna som söker mynt. Dina objekt får en professionell exponering i våra högkvalitativa kataloger. Det är klokt att skilja mynt från t. ex. frimärken, vapen och antikviteter vid en försäljning. Dessutom har vi låga provisioner och vårt överskott går till forskning och publicering av numismatisk litteratur.

Karl XI

Riksdaler

1676

Såld på vår

auktion 3 för

152.000 kr

Auktion 4

Auktion 4 avhålls den 12-13 mars 2011. För beställning av katalog, se vår hemsida eller kontakta oss enligt nedan.

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17 - 115 22 Stockholm - SWEDEN
Phone: +46 70 999 06 09
www.myntauktioner.se